

ARCHÍV ÚSTAVU PAMÄTI NÁRODA

Okresná správa ZNB Oddelenie Štátnej bezpečnosti Spišská Nová Ves 1980 – 1983

Čiastkový inventár

Spracoval: Mgr. P. Mikle
Bratislava 2015

ÚVOD

Predkladaný čiastkový inventár sprístupňuje materiály archívneho fondu Okresnej správy Zboru národnej bezpečnosti Oddelenia Štátnej bezpečnosti Spišská Nová Ves. Predkladajú sa materiály dokumentujúce činnosť tejto zložky Štátnej bezpečnosti v rokoch 1980 – 1983.

Zložky Štátnej bezpečnosti v okresoch patrili k najnižším organizačným jednotkám zabezpečujúcim výkon štátnej bezpečnosti na území Slovenska. Jednotná štruktúra štátobezpečnostných zložiek v okresoch sa začala vytvárať už koncom 40. rokov. Od roku 1948 sa formovala v okresoch¹ sieť veliteľstiev oddielov ŠtB a oddielov ŠtB, ktorá bola vo väčšine prípadov totožná s okresným usporiadaním štátnej správy. Veliteľstvá oddielov ŠtB sa zriaďovali v okresoch vzdialenejších od krajského mesta a ich primárnou úlohou bolo koordinovať prácu niekoľkých oddielov ŠtB. V niektorých prípadoch pôsobili oddiely ŠtB aj na teritóriu menšom ako okres, teda obvod. Oddiely ŠtB nahradili v roku 1952 oddelenia ŠtB, ktoré boli súčasťou krajských správ ŠtB. V januári 1954 sa krajské správy ŠtB včlenili do novovzniknutých krajských správ Ministerstva vnútra a zložky ŠtB v okresoch sa stali súčasťou okresných oddelení krajských správ Ministerstva vnútra (ďalej len MV). Ďalšia reorganizácia zložiek MV a ŠtB prebehla v súvislosti so zmenou územnej organizácie štátu v roku 1960². Nové administratívne členenie prinieslo praktické zníženie počtu krajov a okresov. Mnohé okresné oddelenia MV boli zrušené a ich kompetencie prevzali tie OO MV, do ktorých územného obvodu spadali sídelné miesta zrušených oddelení. V roku 1966 sa krajské správy MV pretransformovali do krajských správ ZNB. Jedným z výkonných útvarov krajských správ Zboru národnej bezpečnosti boli aj správy ŠtB, ktorých organickou súčasťou ostali oddelenia a skupiny ŠtB v okresoch. Tento stav trval až do roku 1977, kedy prebehla jedna z najväčších reorganizácií štátnej bezpečnosti na úrovni okresov. V snahe zefektívniť

¹ Od 01.01.1949 bolo na území Slovenska na základe Zákona č. 150/1948 Zb. zriadených 6 krajov, v ktorých sa zákonom SNR č. 14/1949 vytvorilo 79 okresov.

² Na základe Zákona č. 36/1960 Zb. sa na území Slovenska k 01.08.1960 zriadili 3 kraje s 33 okresmi.

akcieschopnosť ZNB a jej systém riadenia, boli rozkazom ministra vnútra ČSSR č. 8/1977 zriadené okresné správy ZNB.

Okresná správa ZNB bola územným útvarom zabezpečujúcim jednotný výkon služby zložiek Verejnej a Štátnej bezpečnosti na území okresu a bola riadená krajskou správou ZNB. Úlohou okresnej správy bolo zvýšiť kvalitu riadenia a koordinácie zložiek ZNB na území okresu, zlepšiť informovanosť straníckych orgánov o bezpečnostnej situácii a upevniť spoluprácu ZNB so štátnymi a hospodárskymi organizáciami v okrese a to hlavne pri ochrane majetku a verejného poriadku. Okresná správa ZNB sa členila na dva útvary a to funkčné a výkonné. K výkonným útvarom patrilo okrem zložiek Verejnej bezpečnosti a zložiek pasov a víz aj oddelenie Štátnej bezpečnosti.

Na čele oddelenia ŠtB stál náčelník. Oddelenie ŠtB zabezpečovalo vo vymedzenom rozsahu kontrarozviednu činnosť na úseku boja proti vonkajšiemu nepriateľovi, v oblasti vnútorného spravodajstva a ochrany ekonomiky s prihliadnutím na špecifické problémy daného okresu. Okresné oddelenia ŠtB boli zrušené spolu s ostatnými zložkami štátnej bezpečnosti k 15. februáru 1990.

Z hľadiska záujmu Štátnej bezpečnosti sa na území okresu Spišská Nová Ves nachádzalo niekoľko hospodársky dôležitých objektov priemyselnej a technickej výroby, významné objekty vojenského charakteru ako aj široká základňa nábožensky založeného obyvateľstva.

Po línii vonkajšieho protivníka sa na Oddelení ŠtB Spišská Nová Ves riešila najmä problematika ochrany vojenských objektov. Z hľadiska zahraničných spravodajských služieb bol vysoký záujem o vojenský výcvikový priestor Javorína – Levočská Dolina s pravidelnou prítomnosťou Sovietskej armády. Úlohy spojené s ochranou vojenských objektov zabezpečovali príslušníci pracujúci po línii I. odboru aj prostredníctvom agentúrnej siete a v súčinnosti s orgánmi Vojenskej kontrarozviedky v Poprade a KGB SskV Zvolen.³

³ Archív ÚPN, fond: OS ZNB Oddelenie ŠtB Spišská Nová Ves, inv. č.: 9, Vykonávací plán práce O ŠtB Spišská Nová Ves na rok 1981 (spis. č. 711).

Po línii II. odboru, teda vnútorného spravodajstva, bola činnosť oddelenia ovplyvňovaná najmä veľkým počtom nábožensky založeného obyvateľstva v okrese Spišská Nová Ves, záujmom verejnosti o Laický apoštolát, sektu Svedkov Jehovových a tiež nelegálnu distribúciu náboženskej literatúry. Sledovaní boli aj duchovní jednotlivých cirkví⁴. Okrem dozoru nad cirkevnými záležitosťami sa oddelenie zaujímalo aj o kontrolu⁵ členov bývalých politických strán a predstaviteľov pravicových opozičných síl, zdravotníctva, kultúry a tzv. závadovej mládeže či antisocialistických síl⁶.

Činnosť príslušníkov po línii III. odboru, teda ochrany ekonomiky, zahŕňala kontrolu vyčlenených priemyselných objektov v okrese, najmä sledovanie prichádzajúcich vízových cudzincov, resp. obchodných zástupcov zahraničných firiem obchodujúcich so sledovanými podnikmi. Ich úlohou bolo zabrániť úniku utajovaných skutočností zo sledovaných podnikov a predchádzať vzniku mimoriadnych udalostí. Medzi operatívne najvyťaženejšie podniky patrili Slovenské elektrotechnické závody a Kovohuty Krompachy, ZŤS Prakovce s pridruženou zbrojárskou výrobou, Československý uránový priemysel, závod IX. Spišská Nová Ves či Elektrorozvodňa Smižany.

Sprístupňovaný archívny materiál z činnosti Oddelenia ŠtB Spišská Nová Ves pochádza rokov 1980 až 1983. Zachované materiály prevzal Archív Ústavu pamäti národa od Slovenskej informačnej služby v rokoch 2004 – 2005. Boli

⁴ V okrese Spišská Nová Ves sa nachádzalo 39 farských úradov so 44 rím. kat. duchovnými. Gréckokatolícka cirkev bola zastúpená 8 duchovnými, Evanjelická 5 a Pravoslávna cirkev 2 duchovnými. IN: Archív ÚPN, fond: OS ZNB Oddelenie ŠtB Spišská Nová Ves, inv. č.: 10, Vyhodnotenie ročného vykonávacieho plánu po problematike II. odboru za rok 1981 (spis č. 665).

⁵ Po línii druhého odboru vykázalo Oddelenie ŠtB Spišská Nová Ves v roku 1983 25 osôb vedených v kategórii tajný spolupracovník, 28 v kategórii dôverník, 1 v kategórii kandidát tajného spolupracovníka. IN: Archív ÚPN, fond: OS ZNB Oddelenie ŠtB Spišská Nová Ves, inv. č.: 12, Čiastkový protokol z komplexnej previerky konanej v dňoch 25.5. – 27.5.1983 na O ŠtB Spišská Nová Ves (spis č. 378).

⁶ Evidované osoby podľa NMV ČSSR č. 21/1978 – „Smernice pre evidenciu osôb ohrozujúcich vnútorný poriadok a bezpečnosť štátu.“ Podľa vyššie uvedenej smernice čl. 6 písmeno a/ až g/ sa do tejto kategórie zaradili osoby zamerané proti socialistickému zriadeniu. Evidencia zahŕňala široké spektrum osôb angažovaných v bývalých politických stranách a osobnosti verejného, kultúrneho a náboženského života pred rokom 1948. Týmto osobám boli udelené kategórie nebezpečnosti I. – IV., pričom osoby zaradené do kategórie I. a II. museli byť rozpracované v príslušných zväzkoch. IN: Archív ÚPN, fond: Zbierka rozkazov a nariadení, Vestník FMV ČSSR č. 21 z roku 1978.

súčasťou spisového materiálu pôvodne určeného na skartáciu. Dokumenty boli prevzaté v zlom fyzickom stave. Išlo o neusporiadaný materiál sčasti takmer v rozsype. Za takéhoto stavu sme najskôr pristúpili k rozčleneniu materiálu do jednotlivých fondov a následne k jeho vnútornému usporiadaniu.

Uvedená registratúra Oddelenia ŠtB Spišská Nová Ves mala pred spracovaním rozsah cca 0,2 bm dokumentov. Išlo predovšetkým o spisový materiál charakteru prísne tajné doplnený registratúrnymi pomôckami. Pri usporadúvaní materiálu a tvorbe štruktúry fondu sme sa snažili zrekonštruovať a rešpektovať pôvodnú spisovú manipuláciu u pôvodcu. V každom roku sa viedol osobitne podací denník pre prísne tajné a osobitne podací denník pre tajné a obyčajné spisy. Následne bol spisový materiál manipulovaný po ročníkoch, v rámci nich bol uložený podľa čísel z podacieho protokolu. Z registratúry Oddelenia ŠtB Spišská Nová Ves, ktorú Archív ÚPN prebral, sa zachovali iba spisy prísne tajné. Táto štruktúra zostala zachovaná aj s ohľadom na dobrú využiteľnosť podacích protokolov, ktoré boli vedené veľmi starostlivo a je v nich zaznamenaný celý pohyb spisu až po jeho uloženie, resp. zničenie.

Vnútorné usporiadanie fondu je nasledovné:

I REGISTRATÚRNE POMÔCKY

I/A Pomocné knihy

II SPISOVÉ MATERIÁLY

II/A Spisy prísne tajné (PT)

Pod signatúrou I sú uložené registratúrne pomôcky. Túto skupinu tvoria podacie protokoly, uložené v poradí prísne tajné (PT) a tajné a obyčajné (T+O). Vzhľadom na pôvodný stav registratúry, v ktorej sa zachovali iba spisy s označením PT, sú podacie protokoly tajných a obyčajných spisov vhodným doplnením informácií o spôsobe fungovania Oddelenia ŠtB Spišská Nová Ves. Inventárnu jednotku tvorí jednotlivo každá pomocná kniha.

Signatúra II obsahuje spisové materiály výhradne v kategórii PT. Inventárnou jednotkou je jeden ročník spisov, ktoré sú uložené podľa čísel pridelených z podacieho protokolu. Tieto čísla sú uvedené v zátvorke za regestom.

Sprístupnený inventár je časovo vymedzený rokmi 1980 – 1983. Písomnosti dokumentujúce činnosť Oddelenia ŠtB Spišská Nová Ves pred rokom 1980 sú sprístupnené vo forme archívnej pomôcky uloženej v Archíve ÚPN.⁷

Materiál Oddelenia ŠtB Spišská Nová Ves obsahuje 12 inventárnych jednotiek a je uložený v 2 archívnych krabiciach.

⁷ LONGAUEROVÁ, E.: *Krajská správa ZNB Správa ŠtB Košice a útvary ŠtB vo Východoslovenskom kraji - II. diel, 1. časť*, Spišské Podhradie 1985.

I REGISTRATÚRNE POMÔCKY

I/A Pomocné knihy

Inv. č.	Obsah	Rok	Kr. č.
1	Podací protokol PT	1980	1
2	Podací protokol PT	1981	1
3	Podací protokol PT	1982	1
4	Podací protokol PT	1983	1
5	Podací protokol T+O	1980	1
6	Podací protokol T+O	1981	1
7	Podací protokol T+O	1982	2
8	Podací protokol T+O	1983	2

II. SPISOVÝ MATERIÁL

III/A Spisy prísne tajné (PT)

Inv. č.	Obsah	Rok	Kr. č.
9	Záznam o odovzdaní a prevzatí dokumentov u náčelníka O ŠtB (11); Doplnenie plánu činnosti na rok 1980 (43); Stanovisko k plánu O ŠtB Spišská Nová Ves na rok 1980 (149); Zaslание materiálov do archívu (351); Plán zasadnutia štábu náčelníka OS ZNB na II. polrok 1980 (399); Vyhodnotenie plánu práce za rok 1980 (404); Vyhodnotenie vykonávacieho plánu po problematike I. odboru za I. polrok 1980 (405); Plán bezpečnostných opatrení k 12. výročiu internacionálnej pomoci a 36. výročiu SNP (478); Vyhodnotenie plnenia vykonávacieho plánu za rok 1980 (662); Vyhodnotenie vykonávacieho plánu po problematike III. odboru za rok 1980 (671); Plán bezpečnostných opatrení v súvislosti s udalosťami v Poľskej ľudovej republike (699); Vykonávací plán práce O ŠtB Spišská Nová Ves na rok 1981 (711).	1980	2
10	Vyhodnotenie práce OPV OS ZNB za rok 1980 (61); Vyhodnotenie vykonávacieho plánu po problematike I. odboru za rok 1981 (644); Informatívna správa o výsledkoch boja proti vonkajšiemu nepriateľovi po línii ŠtB za rok 1981 (654); Vyhodnotenie ročného vykonávacieho plánu po problematike II. odboru za rok 1981 (665); Vykonávací plán práce O ŠtB Spišská Nová Ves na rok 1982 (681).	1981	2
11	Vyhodnotenie ročného vykonávacieho plánu za rok 1982 (786); Vykonávací plán práce O ŠtB Spišská Nová Ves na rok 1983 (891).	1982	2
12	Zoznam písomností určených do archívu (226); Čiastkový protokol z komplexnej previerky konanej v dňoch 25.5. –	1983	2

27.5.1983 na O ŠtB Spišská Nová Ves (354); Čiastkový protokol z komplexnej previerky konanej v dňoch 25.5. – 27.5.1983 na O ŠtB Spišská Nová Ves po línii I. odboru (356); Čiastkový protokol z komplexnej previerky konanej v dňoch 25.5. – 27.5.1983 na O ŠtB Spišská Nová Ves po línii III. odboru (357); Čiastkový protokol z komplexnej previerky konanej v dňoch 25.5. – 27.5.1983 na O ŠtB Spišská Nová Ves, Opatrenia na odstránenie nedostatkov z komplexnej kontroly (378); Zápis z prejednávania komplexnej previerky na O ŠtB Spišská Nová Ves u náčelníka S ŠtB (467); Ročné vyhodnotenie pracovných výsledkov po línii I., II. a III. odboru (651); Vykonávací plán práce O ŠtB Spišská Nová Ves na rok 1984 (813).

ZOZNAM SKRATIEK:

ČSSR – Československá socialistická republika

D – dôverník

FMV – Federálne ministerstvo vnútra

KGB – Komitét gosudarstvennoj bezopasnosti (Výbor štátnej bezpečnosti ZSSR)

KS ZNB – krajská správa ZNB

KTS – kandidát tajného spolupracovníka

MV – ministerstvo vnútra

NMV – nariadenie ministra vnútra

O – obyčajné

O ŠtB – oddelenie ŠtB

OO MV – okresné oddelenie ministerstva vnútra

OPV – oddelenie pasov a víz

OS ZNB – okresná správa ZNB

PB – prepožičaný byt

PT – prisne tajné

SNP – Slovenské národné povstanie

SNR – Slovenská národná rada

SskV – stredná skupina vojsk

ŠtB – Štátna bezpečnosť

T – tajné

ÚPN – Ústav pamäti národa

VKR – Vojenská kontrarozviedka

VVP – vojenský výcvikový priestor

ZNB – Zbor národnej bezpečnosti

ZŤS – závody ťažkého strojárstva